

bölüm 7

Dr. Özgür AKŞAN
Beyin ve Sinir Cerrahisi Uzmanı

DJ (DISC JOCKEY)

GİRİŞ

DJ (Disk - Jokey); kullandığı set-up ıyla müzik üreticileri tarafından yapılmış iki veya daha fazla parçayı tek bir parça şeklinde birleştirerek müzik akışına devam eden kişidir (10,11). Bu birleştirmeleri yaparken parçanın bpm (dakikada vuruş sayısı) uyumuna, pitch ve key uyumuna ve özellikle zamanlamasına dikkat etmelidir (5,26). DJ'den beklenen belirlenen süre zarfında durmaksızın uyumlu bir müzik akışını sağlamasıdır (17). DJ'ler müzik türlerini seçer (House, Techno, Trance, Minimal) ve sürelerine göre parçaları bağlar (Mixing).

Müzik parçaları ortalama 2 ile 9 dakika arasında değişebilir. Mixing genellikle 3. ve 5. dakikada başlar. DJ'in bu müzik akışını sağlamasındaki amacı eğlenmeye gelen insanların hareketlendirip dans etmesini sağlamaktır. Yardımcı olarak ışık görselleri, mikrofon ile seslenmeler (MC - Master of Ceremony) kullanılabilir (22). İyi bir DJ aynı zamanda müzik üreticisidir (Producer - Prodüktör) (24).

DJ'ler radyo DJ'leri, kulüp DJ'leri, Mobil DJ'ler olarak ayrılabilir. DJ'ler geçiş yapmak için özel DJ mixerleri kullanırlar (10). Bunlar *crossfader* ve *cue* işlevlerine sahiptir. Crossfader (Fade) ses mühendisliğinde ses sinyal çizgisinde artma veya azaltmaya yarar (16). Cue (Audio) ise sesi işaretlemeye yarar. Kaydedilen müzik parçasında ilk oynatma noktasını belirtmeye yarar (9). DJ'ler plak, kaset, CD veya Dijital ses dosyası üzerinde istenen başlangıç yerini kulaklıkla dinleyerek kontrol ünitelerini manipüle ederek (Hareket ederken değişik ses duyulur - Scratch) bulurlar. DJ'ler bu cue noktasını bulmak için kulaklık kullanırlar ve bu bölümü işaretlerler (Cue). Amaç ses akışının, vuruş uyumunun sağlanmasıdır. Ses Mikserleri

(Mixing console) sesleri karıştırmaya yarar. Mikserler kayıt stüdyolarında, gece kulüplerinde, tv stüdyolarında kullanılır. Bir DJ mikseri iki plak oynatıcıyı karıştırmak için yalnızca iki kanala sahip olması gerekirken (12,34); bir barda şarkıcılar, gitarist ve perküsyoncu için altı kanallı mikserlere gerek olmaktadır. Mikserler üzerinde ölçüm için bir VU (Volume Unite) bulunabilir (35). Ayrıca seslerin bass, mid ve tiz bölümlerini kısip açabilecek düğmelerde bulunmaktadır. Disk Jokey ismi gramafon disklerinden gelirken şu anda vinyl plaklardan, kaset, CD ve dijital ses dosyalarına evrilmiştir. Hatta son zamanlarda ses dosyalarının depolanması da son bulup ücretli cloud sistemlerden streaming şeklinde dosyalar indirilmeden çalınabilmektedir.

Dünyada ve Türkiye'de DJ'lik

Herşey Vinil ile başladı. Fonotograf (Phonograph) 1857'de Fransa'da icat edildi (25). Ses kaydı yapabilece de oynatma imkânı yoktu. Sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nde Edison, kaydedilmiş sesi çalabilen fonograf silindirini icat etti. İlk ticari gramofon Emile Berliner tarafından yapıldı. 1892'de halka satıldı. Ray Newby 1909 yılında Stockton'da (Stockton, ABD'nin Kaliforniya eyaletine bağlı San Joaquin County ilçesine bağlı merkezi olan şehirdir.) dünyanın ilk disk jokeyi (DJ) oldu (15, 27). Radyo öncüsü Charles "Doc" Herrold kontrolünde küçük bir verici ile plak çalmaya başladı (30, 8, 13).

DJ'liğin yükselişi

1943 yılında Jimmy Savile, İngiltere'nin Otley kentindeki Loyal Order of Ancient Shepherds'ın üst kattaki etkinlik odasında caz plakları çalarak dünyanın ilk DJ dans

partisini düzenledi (20). 1969 ve 1975 yılları arasında beat-matching (vuruşları eşleştirme), slip-cuing (Ani geçiş için plak tutma bırakma), scratching (perküsyonlu ve ritmik sesler üretmek için vinil kaydının pikap üzerinde ileri geri hareket ettirilmesi tekniğidir.) teknikleri ile turntablizm başladı (29). 1980'lerin ortalarından itibaren DJ'ler düğün ve iş yemeklerinin müzik yönetimini devralmaya başladı. 1990'ların başlarında DJ'ler iyice ünlü olmaya başladılar ve dünya turneleri başladı. CD (Compact Disc) Philips ve Sony ortaklığı geliştirilmiş optik veri saklama ortamıdır (7). 1982 yılında üretime girmesi ile birlikte gramfon kaydı popülerliğini yitirmeye başladı. Daha sonra MPEG grubunun (Moving Picture Experts Group - hareketli resim uzmanları grubu) standartları kabul edilmiş ses ve görüntü kodlama biçimi olan MPEG-1'in sıkıştırılmış ses biçimi olan Layer 3 dijital müzik alanında devrim yarattı (23). Kısaltılmış adı ile mp3 Fraunhofer Society tarafından bulundu. Bu teknolojilerin daha da

gelişimi ile birlikte DJ'lerin mp3 dosyalarını özel zaman kodlu vinil kayıtlar veya CD'ler aracılığıyla kontrol etmelerini sağlayan ilk dijital DJ sistemi çıktı. Vinil DJ'lerinin bu yeniliğe ısınması biraz zaman olsa da, yeni dijital DJ sistemi devriminin ilk adımıydı. Tüm bu gelişmeler 2000'lerin başlarında yaşandı ve Native Instruments firmasının Traktor DJ ismi ile DJ'lere özel mp3 çalan software piyasaya çıktı (32,37,33). Artık vinil olmadan mp3'leri beat-match yaparak kesintisiz müzik çalma imkanı ortaya çıkmıştı.

Peki Türkiye'de ilk DJ'lik nasıl başladı? 1964 senesinde Tevfik Dölen Cenevre'de gittiği Avrupa'nın ilk diskoteklerinden biri olan *Kulüp 58*'den esinlenerek İstanbul'da bir diskotek açmayı planladı. İstanbul Sıraselvilerdeki *Kulüp 12*'nin üst katındaki depoyu tutarak projesini gerçekleştirmek istedi. DJ'lik yapmasını Emre Serter'den istedi. Yeni diskoteğin adı *TEFO* idi ve Türkiye'nin en

gözde mekânlarından birisi oldu (3). TEFO 1966 senesinde kapandı ve yerini Devekuşu Kabare tiyatrosuna bıraktı. 1970-1980'lerde bazı Türk DJ'ler İskender Şengör - Apple, Cevat Başar - Club Reşad ve Erenköy Club 33, Mehmet Garan, Salih Saka'dır (18).

Yerleşik bir mekânda çalan DJ'lere de Resident DJ denir (28). Çaldığı mekânlara örnekler şunlardır.

Martin Garrix — Hi Ibiza, Ibiza, Spain

Larry Levan — Paradise Garage, New York City, USA

David Mancuso — The Loft, New York City

Tiësto, Deadmau5

Calvin Harris — Hakkasan, Las Vegas, USA

Kaskade — Encore Beach Club, Las Vegas, USA

Dom Chung — UK

Ben Klock, Marcel Dettmann

Tama Sumo — Berghain, Berlin, Germany

Fish Go Deep — Cork, Ireland

Djsky — Ghana, West Africa başlıca örneklerdendir.

DJ popülerliğinde top 100 listesi vardır (31). İlk 10'da 2020 yılı senelik oylama ile

1. David Guetta
2. Dimitri Vegas & Like Mike
3. Martin Garrix
4. Armin Van Buuren
5. Alok
6. Don Diablo
7. Afrojack
8. Oliver Heldens
9. Steve Aoki
10. Timmy Trumpet'tir.

Ülkemizde başlıca bilinen son zamanlardaki popüler DJ'lere örnek verecek olursak;

1. Ümmet Özcan
2. Mahmut Orhan
3. DJ Tarkan
4. Deniz Koyu
5. Sezer Uysal'dır.

DJ olarak Özgür AKŞAN (Artist Name: Doctor Zagor)

Ben DJ liğe 1993 yılında başladım. Müziğe çocukluğumdan beri çok ilgili idim. Müzik setimizdeki kasetten, parçaları birleştirerek diğer kasetin üzerine kayıt yapıyordum. Kasetler yaygın olarak kullanılan manyetik bantlardır (21). İlk performansımı 1994 yılında Trabzon'da bir club'ta "*Techno Hamsi*" adıyla yaptım. Sanırım 300-350 kişilik bir parti idi. Daha sonrasında üniversite partilerinde (Bahar Şenlikleri) çaldım. Eskiden popüler parçalara ulaşmak çok zordu. Ayrıca DJ'likte müzik çalma Trabzon'daki koşullarımda daha çok kaset, CD ve az olarak da plaklardan yapılıyordu. Özellikle kasetlerden bir parçayı bulmak çok zor oluyordu. Fazla çalınan parçalar da kaset bölümünde kirli renkte görülüyor ve kalem ile hızla çevirip o noktaya gelip walkman kulaklığından dinleyip uygun şekilde miksing zamanına yetiştirmeye çalışıyorduk.

DJ'lik 1990 ve 2000'li yılların başına kadar benim için çok pahalı bir uğraştı. İstedğim yeni parçaları içeren kaset ve CD leri Antalya ve Mersin'deki kulüplerde çalışan DJ'lere doldurarak getiriyordum. Kaset sararsa bozulursa bir daha temini tam mümkün olmuyordu. Çünkü bu parçalar özel mixlerdi ve piyasalarda çok bulunmuyordu. 2002 yılında teknolojik gelişmelerin artması ile software programlarında hızlı gelişmeler başladı. Çevremdeki DJ'lerin çoğu dijital devrime ilgisizdi. İlk olarak *Native Instruments* firmasının geliştirdiği *Traktor DJ* software programı ile sonrasında da prodüksiyon programı olan *Ableton Live* ile tanıştım programları inceleyip bunları kullanmaya başladım (2). Bilgisayarda kayıt aşamalarında "Özgür" yazdığım zaman _zg_r şeklinde çıkıyordu. Bu şekilde bir isim (takma isim - artist name) olamayacağından önce Dj free, sonrasında ZGR, sonrasında ablamın bilgisayar ekranında ZGR ismimi okurken "Naber Zagor" seslenmesi ile Artist Name'mi bulmuştum. Artık adım "Doctor Zagor" idi (14).

DJ'lik ve Prodüksiyonda kendimi iyice geliştirmeye başlamıştım. DJ'likte yaşanan dijital devrim benim işime yaramıştı ve istediklerimi yapabiliyordum. Yurt dışında DJ'ler ile görüşüp eğitim almaya başladım. Karşılığında paypal vasıtası ile ödemeleri yapıyordum. Sonrasında Türkiye'de de kurs alıp sertifikalanmak istedim. Kursu gittim, artık farklı bir isteğim vardı. Hobimin bir ticari başarı olmasını istedim. İlk prodüksiyonum "Right Now" ile Beatport'ta Anatolian Records plak şirketinden parçamı satışa çıkardım. Daha sonrası çalışmalarımı

sıkılaştırıp 2010 FIFA Dünya kupasında *Vuvuzella* sesinin (36,1) etkisinde kalıp sivrisinek sesinden yaptığım “Fly Buzz” isimli parça mixleri ile birlikte Beatport Minimal House sectionda *Top 100* de 33 numaraya kadar yükseldi ve listelerde 1 ay kaldı. Bundan sonrasında çalışmalarım devam etti. Parçalarım müzik camiasında birçok bilinen Türk Producer’da mix yapmıştır. Bunların arasında Dj Liven Up (İlkay Şencan), Dj Jerf (Necati Kocabay)’da vardır. Parçalarım iTunes , Beatport müzik mağazalarında satılmaktadır (4,19). Çalma tarzım *Progressive House*, özel ilgi alanım *Retro House* tarzı 1920 ile 1960’lar arası mixlenmiş parçalardır. “*Retro House Party*” adı altında elliye yakın canlı müzik performansı sergiledim. Türk Nöroşirürji camiasında da ilk 2005 yılında DJ performansı sergiledim. (Spinal Cerrahi Temel Bilimler Yaz Okulu. 7-10 Temmuz 2005, Gümüldür, İzmir) (6).

SONUÇ

DJ’lik, hobinin haricinde mesleki olarak da icra edilebilen bir uğraştır. Bu anlamda ülkemizde ve dünyada bu konu hakkında eğitimli kişiler tarafından kurslar verilmektedir. İlgi duyanların bu alana yönelmeleri, müzik sanatının farklı bir kolunda kişiye manevi ve hatta maddi olarak da yardımcı olabilir.

KAYNAKLAR

- 10 things about the vuvuzela <<https://web.archive.org/web/20210913140034/https://www.bbc.com/news/10312794>>
- Ableton Live <https://web.archive.org/web/20210913121326/https://en.wikipedia.org/wiki/Ableton_Live>
- Arşivden: Modern zaman şamanları – DJ’ler <<https://web.archive.org/web/20210913121534/https://bantmag.com/arsivden-modern-zaman-samanlari-djler/>>
- Beatport <<https://web.archive.org/web/20210913100021/https://en.wikipedia.org/wiki/Beatport>>
- BPM <<https://web.archive.org/web/20210913121908/https://en.wikipedia.org/wiki/Tempo>>
- Bugüne kadar yapılmış olan bilimsel toplantılar <<https://web.archive.org/web/20210913111338/https://www.spinetr.com/menu/5/tarihce>>
- CD Kompakt disk <https://web.archive.org/web/20210913121951/https://en.wikipedia.org/wiki/Compact_disc>
- Charles Herrold <https://web.archive.org/web/20210913122145/https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Herrold>
- Cue (audio) <https://web.archive.org/web/20210913122245/https://en.wikipedia.org/wiki/Cue_%28audio%29>
- Disc Jockey <https://web.archive.org/web/20210913093304/https://en.wikipedia.org/wiki/Disc_jockey>
- DJ <<https://web.archive.org/web/20210913093101/https://tr.wikipedia.org/wiki/DJ>>
- DJ mixer <https://web.archive.org/web/20210913090525/https://en.wikipedia.org/wiki/DJ_mixer>
- Doc Herrold (left) and Ray Newby (right; image credit bayarearadio.org) <<https://web.archive.org/web/20210913122325/https://djtechtools.com/2016/04/28/history-of-the-turntable-part-2/>>
- Doctor Zagor İnternet adresi <<http://doctorzagor.com/>>
- Emile Berliner <https://web.archive.org/web/20210913122543/https://tr.wikipedia.org/wiki/Emile_Berliner>
- Fade (audio engineering) <https://web.archive.org/web/20210913122619/https://en.wikipedia.org/wiki/Fade_%28audio_engineering%29>
- How To Read A Crowd (And What Happens If You Don't) <<https://web.archive.org/web/20210913122717/https://www.digitaldjtips.com/2011/12/how-to-read-a-crowd-and-what-happens-if-you-dont/>>
- İstanbul gecelerinin 50 yılı <<https://web.archive.org/web/20210913122756/https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/istanbul-gecelerinin-50-yili-22660691>>
- iTunes <<https://web.archive.org/web/20210913100117/https://en.wikipedia.org/wiki/ITunes>>
- Jimmy Savile <https://web.archive.org/web/20210913122833/https://en.wikipedia.org/wiki/Jimmy_Savile>
- Kaset - Manyetik Bant <https://web.archive.org/web/20210913122955/https://tr.wikipedia.org/wiki/Manyetik_bant>
- Master of ceremonies <https://web.archive.org/web/20210913123021/https://en.wikipedia.org/wiki/Master_of_ceremonies>

23. MPEG <<https://web.archive.org/web/20210913123113/https://tr.wikipedia.org/wiki/MPEG-1>>
24. Music Production: What Does a Music Producer Do? <<https://web.archive.org/web/20210913123135/https://online.berklee.edu/takenote/music-production-what-does-a-music-producer-do/>>
25. Phonograph record <https://web.archive.org/web/20210913123204/https://en.wikipedia.org/wiki/Phonograph_record>
26. Pitch <https://web.archive.org/web/20210913123224/https://en.wikipedia.org/wiki/Pitch_%28music%29>
27. Ray Newby <<https://web.archive.org/web/20210913123250/https://vocalizr.com/vmag/07/04/17/when-did-djing-stop-being-about-the-music>>
28. Resident DJ <https://web.archive.org/web/20210913123310/https://en.wikipedia.org/wiki/Resident_DJ>
29. Scratching <<https://web.archive.org/web/20210913123338/https://en.wikipedia.org/wiki/Scratching>>
30. The history of DJing <https://web.archive.org/web/20210913123401/https://www.radiosolution.info/newsletter/website_pages/history_of_DJ.html>
31. Top 100 Djs <<https://web.archive.org/web/20210913100512/https://djmag.com/top100djs>>
32. Traktor DJ <<https://web.archive.org/web/20210913093550/https://en.wikipedia.org/wiki/Traktor>>
33. Traktor Pro 3 <<https://web.archive.org/web/20210913123435/https://www.native-instruments.com/en/products/traktor/dj-software/traktor-pro-3/faq/>>
34. Understanding How a DJ Mixer Works <<https://web.archive.org/web/20210913090824/https://blog.zzounds.com/2018/07/12/understanding-how-a-dj-mixer-works/>>
35. VU meter <https://web.archive.org/web/20210913123459/https://en.wikipedia.org/wiki/VU_meter>
36. Vuvuzella <<https://web.archive.org/web/20210913100412/https://tr.wikipedia.org/wiki/Vuvuzela>>
37. What a Dj <<https://web.archive.org/web/20210913123524/https://wearecrossfader.co.uk/blog/learn-to-dj-the-complete-beginners-guide/>>